

Рецензия

по конкурс за присъждане на академичната длъжност „професор“ в област на висше образование Социални науки, Професионално направление 3.4. Социални дейности /Професионално ориентиране и консултиране, Социална работа с деца и семейства/, в катедра Социална работа на ФП на СУ „Свети Климент Охридски“, обявен в ДВ от 15.06. 2018, бр. 50

от проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова, катедра Дидактика, ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Описание на конкурса: конкурсът е обявен от катедра Социална работа във ФП на Софийския университет.

Процедурни аспекти: спазени са всички етапи от конкурсната процедура, тя е законово съобразна.

Съдържателни аспекти /осигуреност с академична заетост и документация/: справката с академична натовареност е коректна и отговаря на профила на конкурса. Той е осигурен с достатъчно на брой лекционни часове по задължителни дисциплини – 150 часа лекции на бакалавърско равнище по Социална работа с приемни семейства, Професионално ориентиране и консултиране, Консултиране и кандидастване за работа; 70 часа лекции по задължителни дисциплини на магистърско равнище по Подбор на персонал и кандидастване за работа, Формиране на умения за управление на кариерата. Описани са и още 310 часа по избираеми дисциплини на бакалавърско и магистърско равнище по профила на конкурса и в специалности социални дейности, педагогика и неформално образование във Факултета по педагогика. Професорското място трябва да осигури титуляр и водещ учен в две ключови направления в социалните дейности – социална работа в сферата на трудовата заетост и професионалното ориентиране, както и социална работа с деца и семейства. Това натоварва предварително конкурсната процедура, както и потенциалните кандидати, с високи очаквания.

Документация: тя е подготвена прецизно, в пълнота и е на разположение на научната експертиза.

Представяне на кандидатите: в конкурса участва един кандидат – доц дпн Моника Богданова, действаш преподавател във ФП, Катедра социална работа. Тя е родена през 1977 г. Образователните квалификации са с педагого-психологически характер - магистър педагог, следдипломна квалификация психолог, асистент-учител. Научните степени са в областта на приемна грижа с деца и семейства за „доктор“, а през 2015 г. за доктор на науките – ПОК на деца и младежи със специфични потребности. От 2010 г. е доцент по педагогика – Социална работа с приемни семейства. Претенцията на кандидатурата е за първи професор във ФП по професионално направление 3.4. Социална работа /ПОК и СР с деца и семейства/. **Професионалните квалификации продължават да развиват синтеза между педагогика, психология и социална работа** – психоаналитик от 2014 г., психотерапевт. Като професионален опит доц. Богданова е била специалист социологически проучвания, педагогически съветник, психолог, и от 2005 г. асистент във ФП, където израства професионално до този момент. Има реализирани 10 международни специализации и обучения и повечето от тях са перманентни,

основани на научно, приложно и културно трайно сътрудничество – Франция, Германия, Австрия, България, свързани с приемната грижа, социална и консултантска работа с бебета, деца и техните семейства, логопедия и специфични методики за работа при наличие на специфични потребности. Преподавателската дейност на доц. Богданова е в областите на конкурсната процедура; научно-изследователската и приложна дейност са богати, на международно и на национално равнища, свързани със сътрудничество с институции както в областта на социалната работа, така и с образованието, здравни заведения, центрове за дневни грижи и социални услуги.

Обща характеристика и съдържателна оценка на научните публикации на кандидата: кандидатът представя Списък с 52 научни публикации по конкурса; а общо 105 за целия си творчески път. Публикациите *по конкурса* са както следва: 4 монографии, 11 учебници и ръководства, 2 студии, 1 автореферат, 18 статии в научни списания, 18 доклади от конференции и в сборници, 11 други материали. *ПЕТ от представените труда няма да рецензирам като съавтор* – 1 монография изт. 1, две ръководства и учебници – изт. 7, 9; една студия – изт. 16; една статия – изт. 49, както и 11 „други“ материали – предговори на книги, поетична книга и Национална Програма за кариерно ориентиране на учениците на ниво училище от 2014 година /имат своята стойност, макар и в рубрика „Други“/. *Рецензията ще анализира и прецени 47 публикации на доц. Богданова – 12 от тях са в съавторство: 5 учебници и ръководства, 1 статия, 6 доклада от конференции.*

Публикациите на доц. Богданова обхващат сходна около основните две ядра – ПОК и Социална работа с деца и семейства, но надграждаща се и задълбочаваща се проблематика. Проследявайки еволюцията на изследователските интереси и продукти на автора, фокусирайки взаимовръзката и интерференцията между научните проблеми, би могло да се забележи, че кръгът им постепенно и равномерно набъбва, но хармонично около ядрата – специален интерес към ранна възраст и нейното социално първично обкръжение, със специфични уникални характеристики /изт. 3, 4, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 24, 25, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39, 40, 42, 43/, и подпомагането на жизнеността на тази система чрез подкрепа на основната социална интеграция – трудовата /1, 2, 5, 7, 9, 13, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 37, 38, 49, 51/. В тази логика изглеждат приемливи, а и през годините се обосновават и обвързват пристрастията на доц. Богданова към три основни механизма на такова подпомагане – професионално-консултантския, психоаналитичния, мултисензорния. И тъй като исторически те са се разгърнали в самостоятелни научни направления, се съчетават чрез синергетическия подход. Оценявам по достойнство тази логически удържана и продуктово обективирана смислова цялост на привидно твърде разнообразните трудове на авторката. Те, според мен, са и отговор, и реакция, и усилие на твореца, връхлитан всеки път от естеството на действителните проблеми, да ги „разчленява“ на равнище теория и да ги слепва отново на равнище „жива“ практика. Моника Богданова не се задоволява с една или две монографии и публикации в областта на психоаналитичното в социалната работа, на ПОК с деца и юноши в социален риск и със специфични потребности, на майчинството и родителството като отказ и съгласие, на подходите и като консултантска практика, и като терапия, и като педагогически механизми; на професионалното ориентиране и като методи, и като система, и като специфичен език на комуникация с деца и семейства на деца със специфични потребности. Не спира да

уточнява и да въвежда други термини – по-подходящи, според нея, и специфични за изследваните феномени. Защото особено природата на социалните и психологически явления, свързани с дебрите на личността, е многолика. Авторът като че ли съзнателно и упорито предизвиква непрекъснато риска да бъде уличен от научната добросъвестност и праволинейност в обратното – в неправолинейност, в хаотичност, в нецентрираност, във фриволност и направо своеволност. В края на краищата това се оказва – първо, в полето на ПОК в социалната работа /където се работи с хора, отчуждени по различни причини от труда – и право, и задължение/. Второ, в полето на социалната работа с деца и семейства в съвременния свят /в който патологията и увреждането са естествени последици от родови промени/ - това се оказва възможното честно и реалистично постепенно прецизно фокусиране за решаване на понякога драматични проблеми в живота на хората – от най-ранна възраст до зрелостта.

В документацията има свидетелства за **84 цитирания в 54 публикации на други автори по 20 труда** на доц. Богданова от НБ и уверение за индексирани и цитирани труд в международните бази данни от УБ. Като цяло приемам описаните от кандидата акценти в резюметата и посочените приноси – те не се съзират само в отделен труд или абзац, а по-скоро се открояват при цялостния свързан прочит на публикациите, които като че ли са една голяма трилогия /ПОК, психоанализа, социална работа като превенция и ранна грижа за деца и семейства/, писана в отделните си части. Проблемите получават свои решения в различни публикации, дори основните монографии са отворени и имат продълженията си в следващи. Ето защо *съдържателната оценка е по групи трудове*, чрез което пък се открояват и *научните им приноси*:

1. Обоснован методологически, конструиран, приложен и внедряван през последните години **синергетичен модел на професионално ориентиране и консултиране** на деца и младежи със специфични потребности, на базата на интегриране на значими подходи /синергетически, мултисензорен, психоаналитичен/ - /изт. 1, 2, 9, 15, 18, 20, 28, 29, 30, 39, 40/.
2. Задълбочено практически ориентирано проучване на **системите, подходите и практиките на кариерно образование в световен мащаб и тенденциите и състоянието му в България** /изт. 19, 20, 23, 26, 29, 37, 51/. В това поле кандидатът е водещ автор в страната.
3. Разработвани са и внедрявани **ценни практически подходи и инструменти, интегриращи** както професионалното консултиране, така и цялостната жизнена и личностна подкрепа на бебета, майки, деца и юноши със специфични потребности /6, 8, 9, 11, 20, 16, 38, 39, 49/.

За мен лично, този кръг публикации и практическо дело на авторката са с изключителна стойност. Откроява се източник 6 „Речник на жестовия български език“, който е разработен на базата на практически няколкогодишни обучения на студенти от специалности педагогика и социални дейности във факултета и с консултантското участие на специалисти от практиката на работа с хора със слухов дефицит. Източник 8 помагалото „Да разберем детето с специфични потребности“ е снабдено с богата система методи и инструменти за превенция, ранна профилактика и подпомагане на детето в училищна, извънучилищна и семейна среда – мултисензорният принцип,

Макатон, жестомимиката, пиктограмите, сензорните модели, С-МАР методът, приказки, ролеви игри, не само са добре описани, методически осигурени, но и практикувани, прилагани, разпространявани от автора /описани са водещи както международни, така и национални, така и лични практики в „Зеления двор“/. Обосновани са и *вътрешно институционалните механизми* за реализиране на специфичните методи за ранна диагностика и превенция – менторство и коучинг, неформално образование, артателиета.

4. Социалната работа с деца и семейства е **парадигмално развивана като обвързване в една жизнена цялост** фазите на майчинство – бременност – раждане – кърмачески период – ранно детство – юношество /изт. 3, 4, 24, 34, 36, 39, 40, 42, 44, 45, 41, 50, 52 на методологическо и теоретическо равнище/.

Авторката се опитва през последните години да свърже социалната работа не просто със семействата, но с бебетата /41/; бебето с педагогиката /50/; педагогиката с психоанализата /52/; психоанализата с бебетата /42/ - естествено, че това е истинска кауза, само времето ще покаже нейната перспектива, но научният риск и следователно, научната ценност, са високи. **На тази синергетична основа се обосновава значимостта на психоаналитичната парадигма** и постепенното ѝ реално интегриране с педагогически, консултантски, здравно-оздравителни подходи на принципа на профилактиката на човешката идентичност, здраве и социален интегритет. /изт. 6, 8, 10, 11, 12 на **практическо равнище**/. Навсякъде в тези източници се стига до обосноваване и представяне на реалните модели на възможен *професионализъм и професионални стандарти в екипната работа* на различните специалисти – педагози, социални работници, здравни специалисти, специални педагози, терапевти и психолози. Монографията „Бебето, детето и техният език“ /изт. 4/ определено фокусира най-сполучливо от трудовете на кандидата в полето на социалната професионална работа и подпомагане чрез логиката: *а/ особености – б/ наблюдавани типични проблеми в родителството и семейството – в/ следствия като проблеми в детското развитие – г/ необходими превенционни подходи и средства*. Разгледани са такива изключително актуални и важни за контекста на социалната работа, на медицинската грижа, на педагогическите развиващи практики проблеми като сурогатното майчинство, „мъртвите баща и майка“, „злата мащеха“, приемната майка и осиновителка; за да се премине към последиците дисфункции у детето – детската амнезия, архаичните страхове, изкривяването на образите на тялото, аутизма. Множеството приложения са съобразени с подхода за превенция и профилактика, ранна диагностика и използване и развиване на целия личностен и семеен потенциал. Ето защо и *синергетичният подход* за обвързване на парадигми, теории, подходи, принципи, практически усилия в дейността на обединени мултидисциплинарни професионални екипи, споделящи общите идеи и отношение към детето и бебето, е ценен и представлява *пионерско начинание, обособяващо една нова и перспективна научно-изследователска и приложна ниша в полето на съвременната социална работа*.

5. С цялостната си дейност – научно-изследователска, академична, приложна, практико-професионална, кандидатът за професор доц. Богданова действа като **ПИОНЕР в синтеза между педагогика, социална работа, психология, медицина – при очертаване на един нов модерен облик на социалната услуга и подпомагане на пълноценното развитие на човека от най-ранна детска възраст до израстването**

му. С това реално се разширява предметното поле на социалната работа. При такива пионерски начинания разграничаването между научните области, синтезът и интеграцията на методи и практически подходи, се сблъскват с обективни трудности, съпътствани са от колебания и „залитания“ към една или друга посока, но така или иначе, ценността на първите бразди е изключителна. Така възприемам и оценявам цялостното дело на кандидата и неизбежните критични бележки, които то предизвиква.

Критични бележки и въпроси към автора на трудовете:

Два въпроса:

1. Кои са „най-ярките“ ограничения на психоаналитичния подход в социалната работа /за предимствата е писала достатъчно/, според доц. Богданова, и как те се съчетават /или компенсират, или разграничават/ с данните и постиженията на съвременната невробиология, неврофизиология, роботика по отношение бъдещето на човека?
2. Ако трябва доц. Богданова да се самоопредели като учен-изследовател чрез предметно поле на своите интереси, как би го направила, по възможност, с една фраза?

Три критични бележки:

1. При публикациите в научни списания има някои, които не са с утвърден статут на такива изт. 22 Ноу-хау център за алтернативни грижи за деца; изт. 24 и 25 Българско списание за Образование. При определяне ранга и качеството на един научен материал характерът на списанието е водещ критерий за предварителна оценка на стойността на информацията.
2. Изт. 46 „*Бебето като субект в психоанализата*“ е повод за бележка с два аспекта: първо, в научната класическа традиция /и антична, и от новото време/ „субект“ се свързва атрибутивно с оформено и не само проявено, но и преднамерено, самосъзнание – бебето е личност, но не действа като субект, и то в психоанализата, второ – „психоанализата“ е термин за обозначаване на МЕТОДА и следва поне да бъде разгърнат и в заглавието като „психоаналитично взаимодействие“ или „процес“ или „контакт“, защото едва ли доц. Богданова въвежда детето като субект на самия метод – в статията няма подобно равнище на интерпретация. Бележка от този род може да бъде отправена и към други понятия и термини, които авторката иска да въвежда и налага в обръщение в професионалния научен език и съответно практика; разбираемо е, че тя отдава необходимата стойност на езика и търси промяната в поведението чрез промяна в мисленето на специалисти, но за това е нужно на места по-детайлно и аргументирано обосноваване на нейния собствен авторски език.
3. Не се вижда в документацията отчетливо **КОИ са основните монографични хабилитационни трудове** на авторката, **рецензирани и легитимирани и от първичното научно звено** при стартиране на конкурсната процедура. Това затруднява и създава известно напрежение за научната експертиза. Бележката е отправена както към кандидата, така и към първичното научно звено, стартирало процедурата.

Една препоръка:

1. Тъй като доц. Богданова твори изключително и в психологически контекст, препоръчвам в бъдеще да заяви присъствието си по-категорично като автор в специализираната и индексирана научна психологическа периодика, както в България, така и в международни издания. Идеите и усилията на авторката изискват, а и заслужават, това.

Преподавателска дейност: тя е по профила на конкурса и представя кандидата като утвърден и водещ академичен преподавател в професионалните направления на конкурса – 3 задължителни дисциплини в бакалавърска степен, 4 в магистърска, избираеми - 5 дисциплини при бакалаври и 5 при магистри, също по профила на конкурса: ПОК, организационна култура и кариерно развитие, подбор на персонал и консултиране при кандидатстване, майчинство и консултиране, семейно консултиране, личностно консултиране, кариерно образование, формиране умения за управление на кариерата. Разработени и актуализирани са множество академични програми – 12 в областта на ПОК, СР с деца и семейства, майчинство, клинична социална работа, подбор на персонал и кандидатстване за работа, консултиране. Ръководство на докторанти и дипломанти – 1 защитил докторант, 2 в момента.

Научно-изследователска и професионално-творческа дейност: Академични позиции: от две години доц. Богданова е член на ФС; от 2006 г. е член на Учебно-научна лаборатория по експериментална и професионална педагогика; от 2015 г. е ръководител на Кариерния център към ФП. Работи и като член на Комисия за предипломна практика в специалност социални дейности и неформално образование; член на Комисия по програма Еразъм+; член на Комисия по акредитация; Членува в Българско психоаналитично пространство; Българска асоциация по психотерапия; Българска асоциация за обучение по социална работа. Описани са множество участия в национални и международни проекти – 18 след доцентурата, определено свързани с професионално и кариерно ориентиране, кариерно развитие, дейността на лабораторията и кариерния център, артателията със студенти, дни на кариерата. Моника Богданова има 30 участия в научни конференции след доцентурата – социална работа, неонатология, педиатрия, психотерапия, психиатрия, психология, професионално ориентиране и консултиране. Кандидатката няколко години подред организира и реализира вече традиционните Дни на Долто в България, интегриращи на теоретическо и на приложно равнище специалисти от различни области и практики педагози, социални работници, лекари, акушери, психолози, педиатри чрез грижата за бебето, детето и майката. Доц. Богданова е ръководител на Кариерния център на Факултета по педагогика, от години организира декемврийски дни на кариерата и студентски констелации. В нейно лице виждам *достоеен приемник-титуляр, искрено отдаден* на направлението, свързано с трудовата заетост и професионалното ориентиране в подпомагащите педагогически професии и социалната работа.

Обобщение за съответствието на кандидатурата на законите и академични изисквания за заемане на длъжността „професор“:

1. **Съответствие на критериите в научно-творчески аспект** – изведените по-горе научни приноси в творчеството на кандидата в различните му модуси – научни публикации, участие в научни форуми, участие в колективни научни продукти,

осигуряват съответствие на кандидатурата в този аспект, независимо от подчертаните критични бележки и поставените въпроси.

2. Съответствие на критериите в академично-преподавателски аспект – кандидатът по конкурса е действащ щатен преподавател в първичното научно звено, обявило конкурса и осигурява заявените часове, които съответстват на шифъра на конкурса. Разработените лекционни и академични програми, работата му като преподавател на бакалавърско и магистърско равнище и във ФП, и в други факултети по профила на конкурса, квалификацията и специализацията на кандидата, международната му научна и преподавателска мобилност, дейността на Кариерния център на ФП в контекста на сътрудничество с други факултети и звена – осигуряват пълното съответствие на кандидатурата в този аспект на изискванията.

3. Съответствие на критериите в научно-изследователски и приложен аспект – работата по научни проекти, активната научно приложна дейност и сътрудничество с институции извън университета, но базови за ФП в областта на социалната работа и на работата с деца и семейства, ръководството на Зеления двор и активностите по внедряването в практиката на социалната работа на идеите и опита на кандидата, почерпан и развиващ международни тенденции, осигуряват съответствие по този аспект на изискванията.

4. Съответствие на критериите за академична етика и професионализъм – не може да не направи впечатление /в документацията/ раздвояването на гласовете в първичното научно звено на етапа стартиране на конкурса, както и полемиката и липсата на пълно единодушие в гласуването на ФС при вземане на решение за откриването на процедурата. От друга страна, самата прозрачност на всеки етап от процедурата, съгласуването и откритото полемизиране на основания и контраоснования, на аргументи с различен характер пък, потвърждават и високия професионализъм на катедрената колегия, и прецизността и прозрачността на работата на ФС на ФП, и смелостта и етиката на кандидата, който открито застава пред колегията със своя потенциал и готовност за поемане на естествения риск по този път на израстване.

Заключение: Смятам, че разполагаме с една богата кандидатура, снабдяваща научната експертиза и с достатъчно на брой научни приноси, и с възможност за поставяне на същински развиващи познанието въпроси, да се направят бележки и препоръки относно перспективни научни, изследователски, приложни полета на социалната работа. Поради всички горни съображения, предлагам с пълна убеденост на членовете на уважаемото научно жури да гласуват „за“ присъждане на доц. дн **Моника Богданова академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.4. Социални дейности /Професионално ориентиране и консултиране, Социална работа с деца и семейства/ за нуждите на катедра Социална работа и Факултета по педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“.**

8. 11. 2018

Рецензент:

София

/проф.дпн Яна Рашева-Мерджанова/

